

A-kassernes medlemstal er stagneret trods krisen

Efter en mindre stigning i kriseåret 2009 er de dagpengeforsikredes andel af arbejdsstyrken stagneret – antallet af medlemmer i a-kasserne ligger under det hidtidige lavpunkt 1. januar 2009, men dækningsgraden er det seneste år steget lidt, fordi arbejdsstyrken samtidig er gået ned. Det er stadig LO-forbundenes a-kasser, der taber terræn, mens de ideologisk alternative fortsætter væksten, men dog i aftagende tempo

ANALYSE

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen og Christian Lyhne Ibsen

15. marts 2012

Trods et fortsat relativt højt arbejdsløshedsniveau og fortsatte krisetendenser er de danske a-kassers tab af medlemmer fortsat i 2011 i samme tempo som året før, dvs. et fald på godt 10.000, så der i alt pr. 1.1. 2012 var 2.041.040 dagpengeforsikrede. Dermed er det samlede medlemstal yderligere faldet under det hidtidige lavpunkt 1. januar 2009, hvor der var 2.058.623 medlemmer.

Da arbejdsstyrken samtidig er gået ned, er de dagpengeforsikredes andel af den samlede arbejdsstyrke blevet en anelse større end året før. Den er vokset fra 70,1 til 70,5 pct. (jf. Fakataboks 1). Det er fortsat langt fra det hidtidige topniveau i midten af 1990'erne, hvor næsten 80 pct. var forsikrede. Faldet fra dette niveau frem til krisen i løbet af 2008 forekommer logisk. Den stærkt reducerede arbejdsløshedsrisiko gjorde medlemskab af en a-kasse mindre attraktivt. Men den bemærkelsesværdige tendens siden starten på krisen er, at den øgede risiko kun marginalt har påvirket antallet og andelen af forsikrede. Der er tale om ren stagnation. Opstramningerne af dagpengesystemet – i form af en halvering af dagpengeperioden fra fire til to år og en fordobling af genoptjeningsperioden fra seks til 12 måneder –

kan have spillet en rolle. Det samme gælder usikkerheden omkring efterlønnens fremtid.

Bag den generelle udvikling gemmer sig en fortsat langsigtet tendens til et kontinuerligt fald i LO-forbundenes a-kasser og en samtidig stærk vækst i medlemstallet i de ideologisk alternative eller såkaldt gule a-kasser (jf. Faktaboks 2). LO-kasserne har i 2011 tabt mere end 33.000 medlemmer, mens de ideologisk alternative er vokset med godt 9.000. Det er 3F's og HK's a-kasser – hver med en tilbagegang på over 14.000 medlemmer – der tegner sig for den største del af LO-kassernes fald.

En del af LO-kassernes tab kan forklares med objektive forhold som tab af arbejdspladser under krisen og en generel udvikling væk fra LO-forbundenes kerneområder. Men det forklarer ikke hele faldet. De alternative organisationer rekrutterer i høj grad på det samme område, og de har været i stand til at fortsætte væksten. Der er derfor et element af fravalg bag tallene.

Når det gælder a-kasserne, er det ikke et spørgsmål om prisen, da forskellene på dette område er beskedne. Fx er HK's a-kasse billigere end Krifa. Men de alternative organisationer tilbyder en samlet pakke med en prismæssig discount fagforening, der gør den totale ydelse væsentlig mindre.

Det er dog fortsat sådan, at Krifa fortrinsvis anvendes af lønmodtagere, der vælger fagforeningsmedlemskab fra og kun ønsker at forsikre sig mod ledighed. Således er medlemstallet af den kristelige a-kasse mere end 75 pct. højere end medlemstallet i den kristelige fagforening, der ifølge Krifas hjemmeside primo 2012 ligger på ca. 100.000 kontingentbetalende mod 179.000 i a-kassen. Når Krifa med henvisning til det høje a-kassemedlemstal fremhæver sin øgede styrke som begrundelse for et krav om politisk og faglig indflydelse, er det således en sandhed med modifikationer.¹

Selv om de ideologisk alternative a-kassers medlemstal fortsat stiger, har der i de senere år været en tendens til, at væksten er aftaget noget. Pr. 1.1. 2012 havde LO-kasserne 43 pct. af det samlede antal dagpengeforsikrede. Det er ganske vist et markant fald fra de 59 pct. i 1995, men LO-kasserne udgør dog stadig den markant største gruppering. De ideologisk alternative kasser er pr. 1.1.2012 nået op på 14 pct. Så LO-kasserne har fortsat tre gange så mange medlemmer. Hvis den nuværende udvikling fremskrives, kan det i 2020 forventes, at LO-kassernes andel er faldet til omkring en tredjedel, mens de gule kassers andel vil være steget til op imod en femtedel.

Fakta om analysen

FAOS analyserer udviklingen i arbejdsløshedskassernes medlemstal og dækningsgrad en gang om året – pr. 1. januar. Da det frivillige arbejdsløshedsforsikringsystem dækker både lønmodtagere og selvstændige, er begge grupper taget

¹ En del af forklaringen ligger i, at Krifas a-kasse også organiserer selvstændige. Hvor mange det drejer sig om, er det ikke muligt at få nogen præcis opgørelse over. Det gør det dog ikke mindre problematisk at anvende det samlede a-kasse medlemstal som begrundelse for at få større muligheder for at kunne varetage særlige lønmodtagerinteresser.

med, og dækningsgraden måles derfor også på hele arbejdsstyrken, dvs. både beskæftigede lønmodtagere og selvstændige samt arbejdsløse. Medlemstallene offentliggøres månedligt på Pensionsstyrelsens hjemmeside.

Siden det pr. 1. september 2002 blev muligt for alle a-kasser at blive tværfaglige, er der blevet sat fart på en proces, hvorefter flere og flere a-kasser optager både lønmodtagere og selvstændige. Det gælder således 20 ud af 27 a-kasser.

Faktaboks 1 A-kassernes organiseringsgrad 1995-2012

	1.1.1995	1.1.2001	1.1.2005	1.1.2009	1.1.2010	1.1.2011	1.1.2012
Beskæftigede	2.568.000	2.734.000	2.719.000	2.828.000	2.690.000	2.675.000	2.639.000
Arbejdsløse	214.000	120.000	148.000	104.000	196.000	214.000	215.000
Arbejdsstyrke i alt	2.782.000	2.854.000	2.867.000	2.932.000	2.886.000	2.889.000	2.855.000
Dagpengeforsikrede	2.213.800	2.190.188	2.145.370	2.058.623	2.062.700	2.052.723	2.041.040
Organisationsgrad	79,6 %	76,7 %	74,8 %	70,2 %	71,5 %	71,1 %	71,5%

Kilder: AK-Samvirke, Arbejdsdirektoratet, Pensionsstyrelsen, Danmarks Statistik, Arbejdskraftundersøgelsen samt egne beregninger. Medlemstallene er pr. 1. januar de udvalgte år, mens arbejdskraft tallene er fra 4. kvartal året forud.

Faktaboks 2 Dagpengeforsikrede fordelt på organisationsområder

	1.1.1995	1.1.2001	1.1.2005	1.1.2009	1.1.2010	1.1.2011	1.1.2012
LO	1.313.832 59 %	1.216.631 56 %	1.111.012 52 %	953.473 46 %	927.460 45 %	910.147 44 %	876.795 43%
AC (I)	-	-	-	-	150.839 7%	155.883 8%	160.594 8%
AC (II)	158.029 7 %	193.044 9 %	223.984 10 %	243.127 12 %	251.981 12 %	259.415 13 %	266.858 13%
FTF	314.421 14 %	340.800 16 %	349.280 16 %	335.096 16 %	337.225 16 %	327.362 16 %	327.453 16%
LH	74.850 3 %	79.972 4 %	76.675 4 %	81.397 4 %	86.093 4 %	90.031 4 %	95.158 5%
Ideologisk alternative	143.714 7 %	161.567 7 %	192.219 9 %	247.794 12 %	262.331 13 %	271.512 13 %	282.082 14%
Øvrige (I)	-	-	-	-	298.752 15%	297.788 15%	298.958 15%
Øvrige (II)	208.954 10 %	198.174 9 %	192.200 9 %	197.736 10 %	197.610 10 %	194.256 10%	192.694 9,%
I alt	2.213.800 100 %	2.190.188 100 %	2.145.370 100 %	2.058.623 100 %	2.062.700 100 %	2.052.723 100 %	2.041.040 100%

Kilder: AK-Samvirke, Arbejdsdirektoratet, Pensionsstyrelsen og egne beregninger.

Note 1: Tallene dækker alene de kontingentbetalende dagpengeforsikrede medlemmer. Efterlønsmodtagere og kontingentfrie medlemmer er ikke medtaget. Fra 1.1.2011 oplyser statistikken også om kontingentfritagede medlemmer, der har været stærkt voksende – fra 37.598 til 64.343. Medregnes denne gruppe, stiger det samlede medlemstal fra 2011 til 2012 fra 2.090.321 til 2.105.583. Det er et resultat af, at uddannelsessøgende har fået mulighed for at blive medlem af en a-kasse uden at skulle betale kontingent. Derved bliver de berettigede til dagpenge i form af den såkaldte dimittendsats fra dag et, når uddannelsen er

afsluttet i stedet for efter en måned. Det reelle billede af a-kassernes styrke må dog siges at være andelen af kontingentbidragende. Vi har derfor ikke taget de kontingentfritagede med. Det samme princip anvendes ved analysen af de faglige organisationers medlemstal og organisationsgrad.

Note 2: I LO-gruppen er fra 1.1.2011 medtaget den nye ”Min A-kasse”, der er en sammenslutning af den tidligere LO-kasse ”STA” og den tidligere FTF-kasse ”IT-faget og Merkonomerne” med godt 40.000 medlemmer (knap trefjerdedele af medlemmerne kommer fra ”STA” og godt en fjerdedel fra ”IT-faget og Merkonomerne”). Min a-kasse har i sin markedsføring lanceret sig med en tydelig afstand til den klassiske a-kasse med et moderne serviceorienteret forretningskoncept. Det kunne tale for at flytte kassen til gruppen af ”Øvrige”. Men da den selv placerer sig under LO-gruppen, jf. AK-Samvirkets opgørelser, har vi også placeret den dér. Det betyder, at tilbagegangen for LO bliver lidt mindre, end den ellers ville have været.

Akademikerorganisationernes medlemstal er af sammenlignelighedsgrunde opgjort på to måder. I den første opgørelse er det alene a-kasser, hvis tilknyttede forbund er med i AC, der er medregnet. I den anden opgørelse er Ingeniørernes A-kasse taget med, selv om forbundet pr. 1. januar 2009 er udmeldt af AC. Det samme gælder CA a-kasse, der efter civiløkonomernes optagelse i DJØF pr. 1.1.2010 ikke længere har en direkte tilknytning til en AC-organisation. CA a-kasse optræder snarere som en direkte konkurrent, idet der under kassen er etableret en forsikringsordning, der giver adgang til advokatstøtte og er lanceret af a-kassen som et alternativ til fagforeningsmedlemskab. Da både CA a-kasse og Ingeniørerne fortsat dækker det akademiske område, har vi indregnet dem i den anden opgørelse for bedre at kunne sammenligne med de tidligere tal. Det betyder samtidig, at tallet for ”Øvrige” varierer kraftigt i de to opgørelser, idet de to akademikerkasser fra 2010 er med i den første og fraregnet i den anden sammentælling.

De *ideologisk alternative* eller såkaldt gule a-kasser er tilknyttet organisationer, der er opstået og har udviklet sig i et erklæret modsætningsforhold til den etablerede fagbevægelse. Gruppen omfatter Danske Lønmodtageres a-kasse, Kristelig a-kasse samt Frie Funktionærer.

Gruppen *øvrige* består af Business Danmarks a-kasse, ASE og DANA. De to sidstnævnte a-kasser er placeret her, fordi de oprindeligt alene var for selvstændige – herunder dog også direktører og andre virksomhedsledere – og derfor kan ses som et supplement – og ikke som et alternativ – til det eksisterende forsikringssystem. Efter den nye lov om tværgående a-kasser fra 1. september 2002 har ASE og DANA åbnet op for almindelige lønmodtagere, og på det område er de således nu på samme måde som de ideologisk alternative i direkte konkurrence med de traditionelle fagforeningers a-kasser – om end den ikke formuleres i tilsvarende ideologiske termer. Frem til 2002 var godt og vel en tredjedel af medlemmerne i både ASE og DANA lønmodtagere og arbejdsløse, hvilket dækker over den gruppe af virksomhedsledere, der var tilsluttet disse a-kasser. Efter åbningen for almindelige lønmodtagere er der stadig samme andel lønmodtagere og arbejdsløse i DANA, mens den er steget til næsten halvdelen i ASE. Det svarer til en stigning på omkring 20.000 medlemmer, der godt kunne rubriceres i gruppen for ”gule” eller ideologisk alternative. Ifølge ASE er a-kassens målgruppe først og fremmest lønmodtagere, der ikke er medlemmer af en a-kasse i forvejen. Men der appelleres samtidig helt klart til folk, der er ”trætte af fagforeninger”. ASE’s fremgang kan således ses som en direkte trussel mod de traditionelle organisationer og ikke mindst det klassiske ”dobbelt-medlemskab”, hvor man vælger den samlede pakke: den sammenknyttede a-kasse og fagforening.

Det er en generel tendens, at a-kasserne uanset deres udgangspunkt, har besluttet at fungere som tværfaglige kasser. I princippet betyder det, at alle kæmper mod alle. Der er således tale om en markant stigende indbyrdes konkurrence a-kasserne imellem som følge af åbningen for tværfaglighed.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er professorer og Christian Lyhne Ibsen er ph.d.-stipendiat ved forskningscenteret FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

*FAOS
15.03.12*